

میژینهی هاوبهشی کوردو کروات

کرواتیا یان کرواسی ناوی ولاتیکی ناوچهی بالکانه، له باکوورهوه سنووری هاوبهشی لهگه‌ل سلوۆفانیا و هنگاریادا ههیه، له باکووری رۆژه‌لآت له گه‌ل سربیا، له رۆژه‌لآت لهگه‌ل بۆسنیا و هه‌رزه‌گۆفین، له باشوور لهگه‌ل مۆنتینیگرو و ده‌ریای ئادریاتیک. روویپوه‌که‌ی ۵۶،۵۹۴ کیلۆمه‌تر چوارگۆشه‌یه که زیاتر له هه‌زار دورگه‌ی بچووکی له‌نیو ده‌ریادا هه‌لکه‌وتوون. ژماره‌ی دانیشتوانه‌که‌ی چوار ملیۆن و دووسه‌دو هه‌شتا هه‌زار که‌سه که ۹۸٪ برۆانامه‌یان هه‌یه، واته ولاتیکی خوینده‌واره. فیربوون بۆ منالی ته‌مه‌ن شه‌ش ساله تا پازده سالی زۆره‌کیه. هه‌روه‌ها ۶۷ زانکۆی هه‌یه. زانکۆی نه‌ته‌وه‌یی زاگریپ له سالی ۱۶۶۹ز دامه‌زراوه و یه‌کیکه له زانکۆ دیرینه‌کانی جیهان.

ده‌گوتری ژماره‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که خۆیان به کرواتیا ده‌زانین نزیکه‌ی ده ملیۆن که‌س ده‌بن و نیوه‌ی زیاتریان له ده‌روه‌ی کرواتیا، واته له ولاتی بۆسنیا و هه‌رزه‌گۆفین، مۆنتینیگر، سربیا و ولاتانی دیکه‌ی جیهاندا ده‌ژین.

له سالی ۱۵۳۸ز له‌شکری عوسمانلی توانی خاکی کرواتیا داگیر بکات، به‌وه‌یه‌وه بۆ هه‌ریمی جۆراوجۆری مه‌ده‌نی و سه‌ربازی دابه‌شکرا. به‌و شیوه‌یه وه‌ک سنووری نیوان قه‌له‌مه‌روی عوسمانلی و ئیمپراتۆری نه‌مسا دیاری کرا. عوسمانیه‌کان رۆژ دوا‌ی رۆژ پێش‌ه‌ویان ده‌کرد، سه‌ره‌نجام له سالی ۱۵۹۳ز له شه‌ری سیساک شکستیان خوارد. به‌شکانی عوسمانلی ئارامی بۆ سنووری کرواتیا گه‌رایه‌وه. دوا‌ی بی‌نه‌و به‌رده‌یه‌کی زۆر کرواتیا بوو به‌ه‌شیک له قه‌له‌مه‌روی نه‌مسا و هنگاریا. له سالی ۱۹۱۸ له دوا‌ی یه‌که‌مین جه‌نگی جیهان، کرواتیا له ئیمپراتۆریه‌تی نه‌مسا و هنگاریا جیا بۆوه و بوو به‌ه‌شیک له یوگسلاقیا. له ۲۵ی حوزه‌یرانی سالی ۱۹۹۱ یه‌ک لایه‌نه‌ جارێ سه‌ربه‌خۆیی، هه‌روه‌ها شه‌ری له دژی یوگسلاقیا راگه‌یاندا. سه‌ره‌نجام له سالی ۱۹۹۵ سه‌ربه‌خۆیی کرواتیا دانی پێدانرا.

کی‌شه‌ی گه‌وره‌ی کرواتیا له‌وه‌دابوو، هه‌رکێ داگیر ده‌کرد، وای پێش‌اندده‌دا له‌گه‌ل کرواتیه‌کاندا هاوره‌گ و ریشه‌ن! پۆلۆنیه‌کان وایان گوت. بولگاره‌کان ده‌یان به‌ندوباری هاوریشه‌بیان دروست کرد. سربه‌کان به‌ توندی پێداگریان له‌سه‌ر هاوریشه‌یی ده‌کرده‌وه. ته‌نا‌ه‌ت فه‌ره‌نسا، ئیتالی و ئە‌لمانیه‌کانیش به‌دوا‌ی به‌لگه‌و سه‌نه‌دی هاوریشه‌یی ده‌گه‌ران.

به‌و دیرانه‌ی که نووسران، خۆیا ده‌بی که کرواتیا سنووری هاوبه‌شی له‌گه‌ل کوردستاندا نیه، به‌لام ویرای ئه‌وه‌یشه‌وه ده‌گوتری که میژینه‌ی هاوبه‌شیان هه‌یه. بۆ به‌دواداچوونی ئه‌و بابه‌ته به‌ناو رامن و شرۆقه‌ی شاره‌زایاندا ده‌گه‌رپین و له‌به‌رانه‌ر میژووی دوورتر هه‌لوه‌سته ده‌که‌ین.

دووسه‌د سالی له‌مه‌وبه‌ر پرۆفیسۆر 'یوسیپ میکۆزی بلۆمه‌نتال' بۆچوونی خۆی سه‌باره‌ت به‌ ریشه‌و نه‌ژادی کرواتیه‌کان خسته‌ روو، رایگه‌یاندا که ئه‌وان له رۆژه‌لآت ناڤین، به‌تایبه‌تیش له رۆژئاوای ئیرانی ئیستادا هاتوون، واته له‌و ولاته‌ی که سه‌رده‌مانیک له‌ژیر قه‌له‌مه‌روی ماد،

هه خامه نشی و ساسانیه کاندابووه. پروفیسور یوسیپ (جوژیف) جهختی ده کرده وه که کرواتیه کان هه مان 'سه رمه تی' هکانن که ریشه یان بۆ ماده کان ده گه ریته وه¹. سربه کان زور سه رسه ختانه دژی ئه و بۆچوونه بوون، بۆیه سالی ۱۹۱۸ له کرده یه کی گومانا ویدا نامه ی ماجیسته ره که یان له ئه رشیقی ئه کادیمیادا ده رهینا و شار دیانه وه. مه به ست له شار دنه وه ش ئه وه بوو تا کرواته کان به دوا داچوونی زیاتر بۆ ره گوریشه ی دیرینی خو یان نه که ن. هه ره له و پیوه نده دا ده گوتری که له سالانی دواتر دا چوار پسیپور و زانی کرواتی که پیوه ویان له رامانی ئیرانی (ساسانی) بوونی کرواته کان ده کرد، له لایه ن ده زگه ی سیخوری یوگسلاقیاه تیرورکران. ویرای ئه وانه ی شه وه له سه ده ی بیسته مده له سی لایه نی 'میژووی، زمانه وان ی و هونه ری' یه وه هه والی گه ران و سه ر راست کردنه وه ی ریشه ی ئیرانی بوونی کرواتیه کان درا. هه ریبه که له لوکا یلیچ (Luka Jelić) یوسف سترزیگوشکی (Josef Strzygowski) و ئوگو مۆنوریت دی فالار (Ugo Monneret de Villard) له بواری میژووی هونه ری ده ستیان به لیکۆلینه وه کرد. هه روه ها یوه ان پیسکی (Johann Peisker)، میلان شو فلی (Milan Šufflay) و ئیفو پیلار (Ivo Pilar) له بواری میژووی ئایینی ده ستیان به لیکۆلینه وه کرد. هه روه ها ماریانا گوشیچ (Marijana Gušić) له بواری جلو به رگ، کسینیا فینسکی گاسپارینی (Ksenija Vinski-Gasparini) له بواری ئارکۆلوژی توژیینه وه ی کرد. سه ره نجام جهخت له هاوبه شی فه ره نگی کرایه وه، به لام هه ندیک پیانوا بوو که ئه و هاوبه شی به دره نگه وه له ری قه فقاسیا وه گه یشتوته کرواتیه کان و کاری لیکردوون، که چی هه موویان کاریگه ری باندوری ساسانیه کانیا ن (۲۲۴-۶۵۱ز) له سه ره کرواتیه کان رهت نه کرده وه و سه ر راستیان کرده وه². مخابن ئه وانه ی که بۆ ریشه ی ئیرانی بوونی کرواته کان لیکۆلینه وه یان ده کرد، دوو چاری ئه شکه نجه و تیرور ده بوونه وه. نوسه ری نامیلکه ی زه رده شت له کرواتی، دکتور میلان شو فلی له رۆژی ۱۹-۲-۱۹۳۰ هیرشی کرایه سه ر و لیدرا، هه ره له ژیر لیداندا گیانی سپارد. هه روه ها له سالی ۱۹۷۶ پروفیسور مایکل لوفریک (Michael Lovric) یه کی که له وه که سانه ی که پشتیوانی له رامانی ئیرانی بوونی کرواته کان ده کرده وه، کوژرا و ته رمه که ییشی فری درایه ناو به نده ری فیلیبیت (Velebit) ده وه. ته نانه ت کاتی که ته رمه که ییشی دوزرایه وه، پویس ری نه دا شیه لکاری بۆ هۆکاری مردنه که ی بکری.

وهک نووسیمان که پروفیسور یوسیپ میکۆزی بلۆمه نتال له نامه ی ماجیسته ره که ییدا که سالی ۱۷۹۷ نووسی بووی به و ناکامه گه یشتبوو که کرواته کان له به شی رۆژئاوای ئیرانی دیرینه وه کۆچیان کردووه و بۆ سه رزه مینی ئیستایان هاتوون. بیگومان به شی رۆژئاوا هه مان کوردستانی ئیستا ده گریته وه.

¹ هندیک له میژوونووسان جهخت ده که نموه که 'سه رمه تی' یه کان په یوه ندی نه زادی نزیکیان له گه ل ماده کاندا هه بووه، هندیکی دیکه ش بیانوا یه که سه رمه تی هکانیش هه ره به شیک بوون له نه ته وه ی ماد.

² https://en.wikipedia.org/wiki/Origin_hypotheses_of_the_Croats

له لایه کی دیکه وه، ستیپان کریزین ساکاچ (Stjepan Krizin Sakač) پییوایه که کرواته کان به شیکن له پاشماوهی هه خامه نشیه کان که له نیوان سالانی (۳۳۰-۵۵۰) پیش زاین ئیمپراتوریه تیکی به رفراوانیان له رۆژه لاتی نافیندا هه بووه.³ فه زمانه وایه تی هه خامه نشیه کان سنوره کانی ئیستای ئیران و کوردستان و فه له ستین و میسر و رۆژئاوای ئه نادۆلی ده گرته وه، له دۆلی سند له هیندستان تا میسر و لیبیا و کرواتیا ئیستا دریژ ده بووه.

لیکۆله ری ئینگلیزی، 'نۆئیل مالکوم' له کتیبی 'کورتیه میژووی بۆسنی'⁴ دا به دوا داچوونیکه به هاداری سه بارهت به پیوهندی نیوان ئیرانیا و نه ته وه کانی یوگسلاقی ئه نجام داوه. ئه وه له و باوه ده دایه که په یقی کروات، کراوات یان خراقات هیهچ ریشه ی له نیو زمانی سربیدا نیه، به لام پییوایه که ئه وه وشه یه هاوشیوهی وشه ی خراوات (*Khoravat*) ی زمانی دیرینی ساسانییه که واتای دۆستانه ده دات. هه روه ها پییوایه له سه رده می ساسانیه کاند، واته نزیکه ی ۱۷۰۰ سال پیش ئیستا کۆچی کرواته کان دهستی پیکردووه، له زیدی خۆیا نه وه به ره و بۆسنه و سربیا و کرواتیا ئیستا رۆیشتون.

له ئاقیستادا دوا زده شت وه ک نیازو پیدایستی بۆ جه نگاوه ر دیاری کراون که هه شته مینیا ن کویرت بووه. کویرت هاوشیوهی به روانکه بووه، سه رداره کانی سوپا له سه ر زری، واته له سه ر سنگی خۆیا ن به ستویانه و سوو دیان لیوه رگرتووه. نموونه ی ئه وه ش له نه خش و به ردنووسی تاقوه ساندا به ئاشکرا دیاره. هه روه ها له به ردنووسیکی دیکه پاپه ک، باوکی ئه رده شیر ی پاپه کان، دامه زری نه ری ده وه له تی ساسانی کویرتی له ملی ئالاندووه و له سه ر زری به ستوویه تی.

به گویره ی به لگه ی میژووی کاتیک به هرامی دووه م⁵ له سه ر ته ختی پاشایه تی فه زمانه وایه تی ساسانی دانیشتووه، بریاری کوشتنی 'مانی' داوه که وه ک په یامبه ر خۆی ناساندبوو. (به هرامی دووه م فه مانی دا که مانی زنجیر بکری. سی زنجیر له دهسته کانی و سی زنجیری دیکه ش له پیی بکری و یه کیکیش له گه رده نی بئالیندری)⁶. دواتر به بریاری به هرامی دووه م کوژرا و جهسته که یشی پارچه پارچه کرا و سه ره که یشی له شاری به یتلابات 'گوندی شاپور'⁷ هه لواسرا. پاشان هیرش کرایه سه ر په یره وانی ئایینی مانی (مانه وی) و داوایان لیکرا که ئایینی خۆیا ن بگۆرن و بۆ سه ر ئایینی زه رده شتی بگه ری نه وه، که چی تیره یه ک ملیان که چ نه کردووه، به ناچار ی سه ریا ن هه لگرتووه و زیدی خۆیا ن به جیهیشتووه. ده گوتری ئه وانه ی ملیان بۆ به هرامی دووه م که چ نه کردووه و زیدی خۆیا ن جیهیشتووه باپیرانی کرواته کان بوونه.

³ https://hr.wikipedia.org/wiki/Stjepan_Krizin

⁴ نۆئیل مالکوم، تاریخچه مختصر بوسنی. www.aftabir.com

⁵ به هرامی دووه م پینجه مین پاشای ساسانیه کان بوو، له سالی ۲۷۶ تا ۲۹۳ ی زاینی فه زمانه وایه تی کردووه. سه ر نجام له سالی ۲۹۳ کوژراوه.

⁶ ویدنگرن، گنو. مانی و تعلیمات او. ترجمه نزهت صفای اصفهانی. تهران: نشر مرکز، ۱۳۹۰. ص ۵۹.

⁷ راستیه که ی گوندی شاپوره، به لام عمره ب کردویانه به جوندی شاپور، ئیستاش ئیرانیه کان هه ر به شویمیه ناوی ده بن.

دکتور ز، گروبیسیچ⁸ (Z. Grvbyshych) له لیکوالینه وهکانی خویدا بهو ناکامه گه‌یشتووه که لیکچووی زور له‌نیوان وشه‌گه‌لیکی کرواتو و زمانی دیرینی ساسانیدا هه‌یه. بام گۆشیچ، کۆمه‌لناسی شاری زاگریب له نووسینیکیدا له ژیر ناوی لیه‌لیا "LJELJA" شرۆڤه‌ی خۆی کردووه و بهو ناکامه گه‌یشتووه که بابه‌تگه‌لیکی زور بو سهرده‌می ساسانیه‌کان ده‌گه‌رینه‌وه، به‌تایبه‌تیش جلوبه‌گه‌ری لیه‌لیا هاوشیوه‌ی جلوبه‌رگی سهرده‌می ساسانیه. ئیستا به وردبوونه‌وه له جلوبه‌رگی ژنانی کرواتو و به‌راوردکردنیان له‌گه‌ل جلوبه‌رگی ژنانی کورد هاوشیوه‌بوونیان به ئاشکرا خۆیا ده‌بی. به‌تایبه‌تیش هاوشیوه‌یی له به‌ستنی به‌ره‌لینه‌دا، که تا ئیستاش له‌نیو ژنانی کوردی خۆراسان و کوردانی باکوور و به‌شیک له کوردانی رۆژه‌لات بوونی هه‌ر ماوه. [سی وینه وهک نموونه ده‌خه‌ینه روو، دوو له وینه‌کان هی کوردانی خۆراسان و باکوور، سیه‌میشیان هی کرواتیه‌کان].

⁸ کروات ها ؛ ایرانی تباران اروپا، نویسنده: بهاره فلاح <http://karnaval.ir/croatian-iranian-people>

نیم.نن. چوریچ⁹ (M.N. Chvrych) له سالی ۱۹۹۱ له کتیبی خویدا ریشه‌ی ئیرانی بوونی کرواتیه‌کانی خستوته‌روو، رایگه‌یاندووه که ناوی بنه‌ماله‌یی ۱۹۰ خیزانی کرواتیی ته‌واو یان هاوشیوه‌ی ناوی بنه‌ماله‌یی ئیرانی دیرینه.

له‌رووی زمانه‌وانیشه‌وه، پسپوران پینانویه که زمانی کرواتیی له بنه‌ماله‌یی زمانه‌کانی هندو ئوروپاییه، هه‌روه‌ها لیکچوونی زور له‌نیوان زمانی ساسانی (په‌له‌وی، پارسی ده‌ری و کوردی) دا هه‌یه. له‌وباره‌یه‌وه له مالپه‌ری ویکپی‌دیا نووسراوه که: له‌نیو زمانی کرواتیدا وشه‌و په‌یفگه‌لیک هه‌ن که هاوشیوه‌یان له‌نیو زمانی فارسی دیریندا هه‌یه¹⁰. [هه‌لبه‌ت مه‌به‌ست له زمانی فارسی دیرین هه‌مان زمانی مادو ساسانییه که زمانی کوردیش ره‌گوریشه‌یی له‌وانه‌وه هاتووه. ریکار].

زمانی کرواتیی له‌سی زاراه‌ی شتوکافیان یا شتوکافشتینا (štokavian یا štokavština) چاکافیان یا چاکافشتینا (Čakavian یا čakavština) و که‌یکافیان یا کایکافشتینا (Kajkavian یا kajkavština) پیکه‌اتووه. کرواتیه‌کان گله‌یی له‌وه ده‌کن که به‌ه‌وی یه‌گرتنی نیشتمانه‌کیان له‌گه‌ل بۆسنی و سربه‌کاندا، ئیدی هیرشیکیی به‌نامه‌ریژ کراوه‌ته‌سه‌ر زمانه‌کیان و وشه‌گه‌لیکی بۆسنی و سربی هینراونه‌ته‌نیو زمانه‌کیان و زمانی دیرین و ره‌سه‌نیان شیویندراوه‌و بنکۆل کراوه، چونکه فه‌رمانه‌وایانی یوگسلاقی هه‌ولیانداوه به‌زۆره‌کی زمانی یه‌گرتووی نیوان ئه‌و نه‌ته‌وانه‌ دروست بکری! له‌و نیوه‌نده‌شدا زمانی کرواتیی گورزی کاریگه‌ری پیکه‌وتووه، زاراه‌و بنزاراه‌وی بۆ په‌یدا بووه و له‌خودی خوی دوورکه‌وتوته‌وه.

له‌روانگه‌ی سیمادا، مرۆقی کرواتیی خاوه‌نی لووتی دریژ و باریک، ده‌موچاوی دریژ، مو ره‌ش، په‌یکه‌ری جه‌سته‌ی گه‌وره‌و چوارشانه‌و ره‌نگی پیست سپی و سوور. بیگومان لیکۆله‌رانی بیانی و گه‌رۆکه‌کانیان له‌سه‌ده‌کانی پیشوودا که هاتوونه‌ته‌کوردستان و سه‌باره‌ت به‌سیمای مرۆقی کورد رای خویان پیشانداوه، هه‌روایان نووسیوه که کورد لووتی دریژو باریکه، په‌یکه‌ری گه‌وره‌و چوارشانه‌یه، ده‌موچاوی دریژو پیستیان سپی و سوور، به‌ده‌گمه‌ن گه‌نم‌ه‌نگ و ره‌شیان تیدا هه‌لکه‌وتووه. ئه‌وانه‌یشی که هه‌ن به‌ره‌می تیکه‌لاوبوونیانه له‌گه‌ل عه‌ره‌ب و تورک. (جیی تیرامانه که لیکۆله‌ره‌وانی سویدی پینانویه که ریژه‌ی ۷۰ تا ۷۵٪ی خه‌لکی کرواتیا له‌نه‌ژادی ئیرانی دیرین¹¹).

ئاشکرایه که سالی ۱۹۱۸ز ولاتی یوگسلاقی له‌پیکه‌وه‌گریدانی نیشتمانی سرب، بۆسنی و کرواتیی دروست بوو. له‌گه‌ل دروستبوونی یوگسلاقی، دکتۆر ملادن راتس و ئه‌ندازیار ئیس بوده‌میر له‌وتاریکدا سه‌باره‌ت به‌لیکچوونی فیزیکی کرواتیه‌کان نووسیویان که: (۷۵٪ی

⁹ کروات ها ؛ ایرانی تباران اروپا، نویسنده: بهاره فلاح <http://karnaval.ir/croatian-iranian-people>

¹⁰ زبان-کرواتی <https://fa.wikipedia.org/wiki/زبان-کرواتی>

¹¹ کروات ها ؛ ایرانی تباران اروپا، نویسنده: بهاره فلاح <http://karnaval.ir/croatian-iranian-people>

کرواتیه‌کان له روانگه‌ی ریشه‌یی جیاوازیان له‌گه‌ل سلاقیه‌کاندا هه‌یه، له رووی ژینه‌تیکیه‌وه زیاتر هاوشیوه‌ی کوردو ئه‌رمه‌نیه‌کانن¹².

شاره‌زیان به‌پیی ئینترۆپۆلۆژی پیوانه‌یی لیکۆلینه‌وه‌یان کردووه‌و ئاشکرایان کردووه‌ که زۆرینه‌ی کرواتیه‌کان سه‌ریان دریژه‌و ئه‌وانه‌ش له کورده‌کانه‌وه‌ نزیکن، به‌لام له نیوه‌پراستی ولاتی کرواتیدا گروپیکی ته‌واو جیاواز هه‌ن، ئه‌وانه سه‌ریان خرپه‌ و له ئه‌رمه‌نیه‌کانه‌وه‌ نزیکن. هه‌ندیک له لیکۆله‌ره‌وان پیانوایه‌ که هاوشیوه‌بوونی ئینترۆپۆلۆژی نیوان کروات و مرۆقه‌کانی کوردستان بو ئه‌وه ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ که عوسمانیه‌کان ژماره‌یه‌کی زۆر مندالی کوردیان له دایکوباوکیان رفاندووه، ئه‌وانه‌یان بردووه‌و له سه‌ربازگه‌ی تایبه‌ت له کرواتیا مه‌شقیان پیکردوون و دواتر بو پاراستنی ده‌سته‌لاتی خویان به‌کاریان هیناون، دوا‌ی شکستی عوسمانیه‌کان له‌و ناوچانه، ئه‌وانه له‌وی ماونه‌ته‌وه، ژنیان هیناوه‌و مندالیان بووه، ئیدی ئه‌و هاوشیوه‌یه‌ له ئینترۆپۆلۆژی په‌یدا‌بووه (به‌ بروای من ئه‌مه ری تیناچی) هه‌ندیکی دیکه پیانوایه‌ که به‌هۆی کۆچی ئاقارو کورده‌کانی ژێرده‌سته‌لاتی عوسمانی بو کرواتیا ئه‌و هاوشیوه‌یه‌ په‌یدا‌بوو.

له‌ سالی 1656ز، لویسی چوارده‌هه‌م (Louis XIV de France) ی پادشای فه‌ره‌نسا ژماره‌یه‌ک خۆبه‌خشی کروات ی له ریزه‌کانی سوپاکه‌ی خۆیدا وه‌رگرت و یه‌که‌یه‌کی تایبه‌تی بو دروستکردن. سه‌ربازانی ئه‌و یه‌که‌یه‌که‌ وه‌ک نه‌ریتی دیرینی خویان ده‌ستمالیکی ئاوریشمیان له مل ده‌پچا و به‌لای پێشه‌وه‌دا گرییان لیده‌دا. ئه‌و ده‌ستماله (ده‌سرۆکه یان به‌روانکه) یه‌ بو کاتی برینداربوون سوودی لیه‌رده‌گیرا¹³. دواتر له نیو سوپای فه‌ره‌نسا دا شیوه‌ی فه‌رمی بوونی پندرا و ناویشی لیدرا ئه‌لا کروات (a la croate)، دوا‌ییش بوو به‌ مۆدیل، سه‌ره‌نجام بوینباغی لیه‌به‌ره‌م هات که به‌ زمانی فه‌ره‌نسی پییده‌لین کروات (cravate) ئیستا زۆربه‌ی که‌سایه‌تی و فه‌رمانه‌وایانی له‌ملی ده‌که‌ن. بیگومان ئه‌وه‌ش دایکی کۆنی خه‌لکی رۆژه‌لاتی ناقینه، به‌تایبه‌تیش کورد، ئاشووری و فارسه‌کان. ئیستا کورد به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی و کوردانی باکور به‌ شیوه‌یه‌کی تایبه‌تی ئه‌و ده‌سرۆکه‌یه‌ له مل ده‌ئالینن، له داوت و شای رایده‌هه‌ژینن و له جه‌نگیشدا له‌ملیان ده‌پچن. هه‌ندیک پیانوایه‌ که ناوی کروات (بوینباغ) له‌و ده‌سرۆکه‌ی کرواتیا نه‌وه‌ هاتووه، به‌لام جوانکاری و داهینانی تیدا کراوه.

(له فه‌ره‌نگی ئینگلیزی و فه‌ره‌نسی دا نووسراوه‌ که وشه‌ی کروات له نیوه‌ی سه‌ده‌ی چه‌ده‌هه‌م له نیو زمانی فه‌ره‌نسیدا ره‌واجی په‌یدا کرد، چونکه سه‌ربازانی خه‌لکی کروات له سه‌رده‌می لویسی چوارده‌هه‌مدا ده‌سمالیان له گه‌رده‌نیان ده‌به‌ستا، ئه‌وه‌ش به‌ ده‌ستپیکتی سه‌ره‌لدانی کروات ده‌ناسری)¹⁴.

¹² هویست کروات هادرایان باستان، رۆژی بلاو بوونه: 24-6-1988،

<http://zagreb.icro.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=144&pageid=30797>

¹³ ریشه کروات، عادل اشکبوس، رۆژی بلاو بوونه: 25-7-2010، <http://adel-ashkboos.mihanblog.com/post/290>

¹⁴ <https://en.wikipedia.org/wiki/Cravat>

سەرھەنجام بە گۆیڤرەھە لیکدانەوھە پسیپۆران و شارەزایانی میژوویی، ھەم کرواتیکان لە سەرھەمی ساسانیەکاندا، لەو سەرزەمینەھە کە ئیستا بە باشووری کوردستان ناسراوە، واتە لە رۆژئاوای ئیستای ئێراندا کۆچیان کردووەو لەو خاکەدا جیواربوونە کە ئیستا بە کرواتیا یان کرواسی ناسراوە. ھەمیش وشەھە کروات واتە بۆینباغیش ھەر سەرچاوەھە لەو دەسڕۆکەوھە گرتووە کە کرواتیکانی نیو سوپای لویسی چواردەھەم لە گەردەنیان ئالاندووە.

سۆران ھەمەرەشید، سەبارەت بە کوردو کرواتى دەلی: (لەرستیدا ئەگەر سەیری ناوھەکانی کوردو کروات بکریت، ھیچ گومانیک لەوھەدانیه کە پیتەکانی پیکھاتەھە ناوھەکانی kurd/kurt و kruat ھەر ھەمان ناون. جگە لەوھە کە ھەندیک لە لیکۆلینەوھەکاندا کە دی ئین ئەھە کوردو کرواتى کراون، دەرکەوتوووە کە کرواتیکان ٧٥٪ ھاوبەشیان لەگەل کورددا و ئەرمەن ھەھە ھەک لە نەتەوھە سلاقیەکانی تر. واتە لەپووی جینیەوھە کرواتیکان زۆر نزیکیان لەگەل کورد ھەھە، بەلام ھەندیک سەرچاوەھە تر ئەو بۆچوونە بەدرۆ دەخاتەوھە ئەو ئەنجامە دەخاتە ژیر گومانەوھە¹⁵).

لە ھەریمی کارلۆفاچکۆی (Karlovačkoj) ی ولاتی کرواتیا، ناوچەھە ک بەناوی کوردون (Kordun) ھەھە. لە راستیدا بەناوچەھەکی رەسەنی نەتەوھەیی و فەرھەنگی دەناسری، لە سالی ١٩٣١ ژمارەھە دانیشتوانەکەھە زیاتر لە سەد ھەزار کەس بوو، کەچی بەھۆی ھاوبەشیبوونیان لەنیو لە یوگسلاقیادا، ئیدی سەربەکان ھیواش ھیواش بەرەو ئەو ھەریمە کۆچیان کردوووە و خەلکی رەسەنی ناوچەکەیان ناچار کردوووە کە بەرەو شوینی دیکە کۆچ بکەن. سەرھەنجام وایلیھاتووە کە سەربەکان ریزەھە ٤٠٪ ھەریمەکە پیکبھینن، بەلام لە سەرھەمی شەری رزگاری و سەربەخۆیی کرواتیدا، سەربەکان بۆ زیدی خۆیان گەرانەوھە ھەریمەکەیان بەجیھیشت. جیی تیرامانە کە سالی ٢٠٠١ لە ژمارەھە دانیشتوانەکەھە تەنیا ٢٥ ھەزار کەس دەمیننەوھە!

وشەھە کروات یان خروات بە گۆیی خەلکی کوردستان ئاشنان، چونکە لەباشووری کوردستاندا گوندیک بە ناوی 'خرواتان' ھەھە، لەوانەھە لە (خروات+ان) ھوھە ھاتبێ. ھەرودھا عەشیرەتیک بەناوی 'کرو' بوونی ھەھە. لە رۆژھەلاتی کوردستانیشدا لە دەورووبەری شاری سنە، گوندیک بەناوی 'دۆلی کرو' ھەھە، لە چوارچیوھە شارستانی کامیارانیشدا گوندیکی دیکە بەناوی 'تازەئاوای دۆلی کرو' ھەھە.

جیی تیرامانە کە لە لوغەتنامەھە 'دەخدا' دا ھاتوووە: (کرو ناوی ھۆزیکێ کوردی پشتکۆی لورستانە). لە فەرھەنگی فارسی موعیندا ھاتوووە لە کۆندا بە کەشتی بچووک گوتراوە 'کرو'.

لەرپووی زمانەوانیەوھە ھەندیک وشە بەزیاد کردنی پاشگری (اتی) ھەوھە ھاوھەلناوی تەواو یان ھاوھەلفرمانی تەواو دروست دەکەن. ئەوھەتا دەستەواژەھە خۆشناوھەتی لە کۆکردنەوھە وشەھە 'خۆشناو' و پاشگری 'اتی' ھەوھە دروست بوو. سورچیاتی لە (سورچی+اتی) ھاتوووە. لەوانەھە

¹⁵ کورد کئیە، سۆران ھەمەرەش، لەندەن ٢٠١٣

کرواتى له وشهى (کرو+اتى) هوه هاتبى. [ئهمه بهس بۆچوونى خۆمه. دهنه هېچ بهلگهى مېژوويى له بهردهستدا نيه].

له کۆتاييدا بهراورد له نيوان ههنديک وشهى کوردى و کرواتيدا به پيويست دهزانم:

کوردى	کرواتى
بچۆ، برۆ، بچى	ئىچى ići
برا	برات brat
بلهز، خيرا	برزينا brzina
بودهله، بيئهقل	بودهلهست budalast
بى، بهبى	بىز Bez
بهفر، سنيزهگ snezag (ساسانى)	سنيزهگ snijeg
پاره، دراو	پارى Pare
پينچ	پيت
په، پهروبال	پيرو pero
پهنجه	پرست prst
تازه	تازى Taze
تيچوون، پيدارويشتن	تيچى Teći
تهنک	تهناک، تاناک Tanak
چار، چار	چيتيرى četiri
خواردن، خارن	خارنا hrana
دار، درهخت	درقو Drvo
دان، پيدان	داتى Dati
دايک، دايکه، دالگ	مايکا majka
دوو	دقا Dva
دوور	دوگو dugo
ديدار، ديتن dītin (کرمانجى)	قيديه تي vidjeti
ده	دهسهت، ديسيت deset
زانست، زانين	زانين znanje
زم، زمسان، زستان	زىما Zima
زيندهوهر	زفيير zvijer
ژن، ژنان	ژنا Žena، ژنى Žene
ژيان	ژيقوت život
ژينگه	ژيف Živ

سە، سەگ، پاس	پاس pas
سەت، سەد	ستو Sto
شۆربا	چۆربا Čorba
شەش	شەست Šest
كامە، كېھان. كىژان kîjan (كرمانجى)	كۆيم kojem
كوا، لە كوئ، كوو kû (كرمانجى) Ew çû kû?	كودا Kuda
گرىان، گرین، گرینۆك	كريك krik
گۆتن، وتن، ئاخافتن	گۆفۆر Govor
مرن، مردن، مەرگ	سمرت smrt
مرى، مردوو	مرتاف Mrtav
مشك، ميشك	ميش Miš
من، ئەمن، ئەز ez (كرمانجى)	مى me
نا، نه، نهء، نهخىر	نئ ne
نزم	نزاك Nizak
نو، نوئ	نوڤ Nov، نوڤى novi
هەركات	ئىكاد ikad
هەنار، هەنار	نار nar
وەستان، جىپراوەستان	ستان Stan
ئا، دا، بەلى	دا da
ئەژدىا، ئەژدىها	ئەژدىا Aždaja
ئەگەر	ئاكو ako
ئەمە، ئەڤە	ئوڤو ovo
ئەمەيه، ئەڤەيه	ئوڤو يى ovo je

لە كۆتاييدا دەبى بنووسم كە بۆ بەراوردکردنى وشەکانى كوردى و ساسانى سووڤم لە 'فرهنگ واژهه‌ی ساسانى، گردآوری دکتور بهرام فره‌وشی) وەرگرتووہ.

رێکار ئەحمەد

rekarahmed@hotmail.com

www.rekar.org